

УДК 821-312.2(73)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-25>**Олександра ГАЗУДА,***orcid.org/0000-0003-1399-6006*

аспірант кафедри теорії та практики перекладу

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) aleksandragazuda@ukr.net

ОНІРИЧНО-МІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ У РОМАНІ «АМЕРИКАНСЬКІ БОГИ» НІЛА ГЕЙМАНА

У статті проаналізовано особливості побудови авторської міфологічної системи Ніла Геймана, втіленої у фентезійному романі «Американські боги». В її основі – поєднання різних міфологій. Так, окрім слов'янської, письменник звертається, зокрема, до міфології стародавнього Єгипту. Виявлено, що прадавнє коріння різних вірувань настільки переплетено, що вони мають спільні риси й однакові властивості у плані зображення особливостей психологічно-емоційних станів персонажів. Мета статті полягає в аналізі специфіки онірично-міфологічних уявлень дійових осіб роману «Американські боги» Ніла Геймана. Автору вдалося відобразити історичні витоки, прадавню пам'ять представників американського народу у взаємоузгодженості й взаємопосилюючій дії кожного з протагоністів. При цьому письменник акцентує увагу на таких вимірах, як особистий простір, психологічно-емоційні уявлення, довірливі одкровення, спілкування з загиблими предками з потойбіччя. У свою чергу, оніричні візії, релігійні вірування, таємні культові обряди, поклоніння й шанування богів давніх народів цілісно доповнюють художню світобудову Ніла Геймана. Зазначимо, що у процесі розкриття сюжетної лінії письменник дає своєму потенційному читачеві поштовх до роздумів, підкреслюючи: в сучасному світі люди перестали радіти простим життєвим речам – весняному сонцю, здоров'ю власному і своїй рідні, дитячому сміху, не відчуваючи при цьому безпечність і гармонійність оточуючого середовища. Водночас автор зауважує, що переважно людина в цьому не винна, оскільки на її шалений ритм життя впливають зовнішні фактори, пов'язані з постійним незадоволенням, перевтомою, роздратуванням, тривогою. Як підтверджує аналіз роману, сутність авторського задуму проступає в показі того, що індивідум, прагнучи нових вражень, все ж таки спрямовує своє бачення на позитивне, вчиться відчувати будь-який момент життя і знаходити в ньому життєствердуючі істини задля того, аби стати більш милосердним, співчутливим і доброзичливим до оточуючих людей.

Ключові слова: американська література, оніричні візії, міфологізм, божества, боги, релігійні вірування, фантастика.

Oleksandra GAZUDA,*orcid.org/0000-0003-1399-6006*

Graduate Student at the Department of Theory and Practice of Translation

Uzhorod National University

(Uzhorod, Ukraine) aleksandragazuda@ukr.net

ONEIRIC-MYTHOLOGICAL IMAGES IN NEIL GAIMAN'S NOVEL AMERICAN GODS

This article analyzes the characteristics of the mythological system created by Neil Gaiman in his fantasy novel *American Gods*. At the core of this system is the combination of various mythologies. In addition to Slavic mythology, the author also references the mythology of ancient Egypt. It is revealed that the ancient roots of different beliefs are so intertwined that they share common traits and similar properties in the depiction of the characters' psychological-emotional states. The purpose of this article is to analyze the specific features of the oneiric-mythological perceptions of the characters in *American Gods*. N. Gaiman successfully reflects the historical origins and ancient memory of the American people through the interconnected and mutually reinforcing actions of each protagonist. In doing so, the author emphasizes dimensions such as personal space, psychological-emotional perceptions, intimate revelations, and communication with deceased ancestors from the afterlife. Moreover, the oneiric visions, religious beliefs, secret ritual practices, and the worship and veneration of gods from ancient civilizations holistically complement Gaiman's artistic world-building. It should be noted that in the process of revealing the plot, N. Gaiman encourages the reader to ponder the fact that in today's world, people have stopped finding joy in simple things – spring sunshine, their own health and that of their loved ones, children's laughter – without feeling the safety and harmony of their environment. At the same time, the author suggests that people are not entirely to blame for this, as their frantic pace of life is influenced by external factors related to constant dissatisfaction, exhaustion, irritation, and anxiety. As the analysis of the novel confirms, the essence of Gaiman's intent emerges in the portrayal of how, while seeking new experiences, individuals still direct their vision toward the positive, learning to appreciate every moment of life and finding life-affirming truths in order to become more compassionate, empathetic, and kind to those around them.

Key words: American literature, oneiric visions, mythology, deities, gods, religious beliefs, fiction.

Постановка проблеми. У фентезійних творах Ніла Геймана панорамно використано міфологічну складову, що охоплює слов'янську, давньогерманську міфологію, міфологію стародавнього Єгипту, африканський фольклор. Прадавнє коріння різних вірувань настільки переплетено, що вони мають спільні риси й однакові властивості у плані зображення особливостей психологічно-емоційних станів персонажів. Зазначені подібності й певні особливості різних вірувань, релігійний уявлень і взаємовідносин між богами старого й нового порядку втілено у культовому романі «Американські боги» («American Gods», 2001) Н. Геймана. Усе це майстерно уособлено у взаємодії характерів і співіснуванні персонажів твору. Автору вдалося відобразити історичні витоки, прадавню пам'ять представників американського народу у взаємозгодженості й взаємопосилючій дії кожного з протагоністів. Н. Гейман акцентує увагу на таких вимірах, як особистий простір, психологічно-емоційні уявлення, довірливі одкровення, спілкування з загиблими предками з потойбіччя. У свою чергу, оніричні візії, релігійні вірування, таємні культові обряди, поклоніння й вшанування богів давніх народів цілісно доповнюють художню світобудову Н. Геймана.

Аналіз досліджень. Фентезійний твір «Американські боги» Ніла Геймана – взірць літературного твору з виразним міфологічним наповненням. Автору вдалося – художньо переконливо – поєднати взаємодію старих і нових богів, які у сучасному світі отримали нові імена. До прикладу, Технохлопчик (*Technological Boy*), що є богом технологій, і Медія (*Media*), що постає богинею телебачення. У цьому Кіра Болонік, письменниця, критик і виконавчий редактор журналу «*Dame*» слушно зауважила, що «американці, здається, обміняли ці легенди на новіші божества – богів кредитної картки та автостради, Інтернету та телефону... богів пластику, звукового сигналу та неону», які «переповнені власною новизною та важливістю» (Bolonik, 2001). Ці слова підкреслюють, наскільки сучасна культура, з її фетишизацією технологій і матеріальних благ, витіснила традиційні уявлення про сакральне, замінивши їх новими символами й ритуалами, що відображають світогляд епохи споживання. К. Болонік зазначила також, що твір «Американські боги» є нуарним науково-фантастичним романом про подорож, в якому плавильний котел Сполучених Штатів поширюється не лише на смертних, а й на різноманіття незадоволених богів і божеств. Ця особливість роману дозволяє читачам побачити Америку з іншого ракурсу – як місце, де зустріча-

ються і взаємодіють не лише культури, але й цілі пантеони богів. Н. Гейман створює багатомірну картину, в якій стародавні боги, які колись мали владу над людськими долями, нині змушені боротися за виживання у світі, де їх замінили нові сили, народжені сучасністю. Темна естетика роману підкреслюється через похмурі пейзажі американської провінції, внутрішні конфлікти персонажів та загальний тон розповіді, що занурює читача у світ, де панують недовіра, відчуження та страх перед невідомим. При цьому автор майстерно інтегрує елементи американського фольклору й міфології, перетворюючи свій твір на своєрідний гібрид між фантастикою та соціальною критикою. Письменник показує, що старі вірування, хоч і змінюються під впливом часу, все ще залишаються невід'ємною частиною людської культури, і що боротьба між старим і новим – це вічний процес, який не втрачає актуальності в жодну епоху.

Телекритик Генк Стювер («*Washington Post*») виокремив складність і багатозаровість сюжету екранізованого роману, який, хоча і може здаватися заплутаним, зрештою пропонує глибокі роздуми над природою віри, ідентичності та сучасного суспільства (Stuever, 2017). Серіал, як і оригінальний роман, випробовує терпіння глядачів і читачів, кидаючи їм виклик розгадати приховані смисли та символіку, що переплітаються між рядками. Власне, і сам Н. Гейман дав своєрідну характеристику своїй праці: «Цю книжку люди або любили, або ненавиділи» (Шутяк, 2021). Це висловлювання підкреслює контroversійний характер твору, який викликав полярні реакції в аудиторії. «Американські боги» не залишають байдужими: вони змушують замислитися над основними питаннями буття, зокрема, що відбувається з богами і міфами в сучасному світі, де домінують наука і технології.

Мета статті полягає в аналізі специфіки онірично-міфологічних уявлень дійових осіб роману «Американські боги» Ніла Геймана.

Виклад основного матеріалу. Побудова авторської міфологічної системи Н. Геймана в романі «Американські боги» охоплює поєднання різних міфологій, що створює багатозарову та захоплюючу історію. Так, окрім слов'янської, письменник звертається, зокрема, до міфології стародавнього Єгипту, що надає твору додаткової глибини та символізму. Одним із найцікавіших персонажів є Тот, утілений в образі Пана Ібіса (Mr. Ibis) – давньоєгипетського бога знань і мудрості. Він працює в похоронному бюро і пише біографії людей, які в різні часи переселилися до Америки, що відображає ідею збереження пам'яті про минуле

та культурної спадщини. Уособленням давньоєгипетського бога мертвих і муміфікації Анубіса виступає персонаж Шакал (Mr. Jacquel). Саме він займається підготовкою тіла до похоронної церемонії, зокрема й мертвого тіла Середи. Цей образ є не лише втіленням стародавньої міфології, але й символом перехідного стану між життям і смертю, який проходять усі персонажі роману. Образ Шакала як бога, що дарує померлим спокій і гідність, відображає тонку грань між минулим і теперішнім, яку Н. Гейман майстерно інтегрує у свою розповідь.

Н. Гейман детально описує стан тіла Середи після смерті, надаючи йому символічного значення. Його непоказність і вражаючий контраст між виразами на обличчі – невдоволеність, проявлена в ненависті й злості, і водночас задоволення, яке глибоко ховалося в світогляді персонажа, – підкреслюють складність його характеру: *«The expression on that wreck of a face was far from peaceful: it looked hurt – a soul-hurt, a real down-deep hurt, filled with hatred and anger and raw craziness. And, on some level, it looked satisfied»* (Gaiman, 2001: 370) / «На виразі його обличчя не було спокою: воно виглядало пригніченим, скривдженим – справжня глибока кривда з ненавистю та злістю. І навдивовижу, глибоко за цим ховалося задоволення». Такий підхід Н. Геймана дозволяє читачеві зануритися у внутрішній світ персонажа, розкрити його внутрішні конфлікти та протиріччя, що робить його образ ще більш багатовимірним. Шакал наділений вправністю й майстерністю рук, які вміють привести до ладу будь-яке понівечене мертве обличчя. Його робота з тілом Середи стає своєрідним ритуалом, що дарує персонажу останній мир і гідність (Gaiman, 2001: 370). Ця сцена відображає один із центральних мотивів роману – надання спокою і порядку у хаотичному світі, де навіть смерть не завжди може подарувати звільнення від страждань і конфліктів. Вона також підкреслює важливість ритуалів та символів у житті людей, навіть у світі, де старі боги втрачають свою силу і значення. Н. Гейман, створюючи своїх персонажів, звертається до архетипів, які існують в різних культурах і часах, що дозволяє читачам сприймати їх одночасно як новаторські, так і знайомі образи. Його здатність поєднувати минуле і сучасне, міф і реальність, робить «Американські боги» унікальним твором, що виходить за межі традиційної фантастики, пропонуючи читачам глибоке дослідження людської природи та суспільства.

Поряд із міфічними образами світу мертвих, у романі «Американські боги» Н. Геймана змально-

вано давньогерманське божество Остара (Eostara), представлене в образі Пасхи (Easter), або ж Білої. Вона символізує пробудження природи з приходом весни і є уособленням надії на духовне відродження, очищення та пізнання себе через безперервний процес буття. Остара – богиня весни, яка приносить світові не лише тепло й світло, але й можливість для людства переглянути свої пріоритети та заново відкрити для себе радість буття. Автор вдало використовує образ Остари для того, щоб підкреслити контраст між колись священними цінностями і сучасним сприйняттям, де матеріальне часто переважає над духовним. Через діалоги між персонажами митець показує, як люди поступово втрачають зв'язок із своїм духовним корінням, забуваючи про істинний сенс свят і ритуалів, таких як Пасха. Так, Середя в розмові з Пасхою згадав слова письменника Честертона, наголошуючи на тому, що сучасне людство занурюється в матеріалізм, відсуваючи на задній план духовні цінності: *«...who 'does not have the faith and will not have the fun»* (Gaiman, 2001: 260) / «... хто не має віри – і радості не знає». Середя також відзначає, що люди взагалі забули про сутність Пасхи: *«So don't tell me they worship you and keep your festival day. They mouth your name, but it has no meaning to them. Nothing at all»* (Gaiman, 2001: 262) / «І не кажи мені, мила, що вони поважають тебе й святкують твоє свято. Вони промовляють твоє ім'я, але воно не має жодного значення для них. Жодного». Ці слова підкреслюють глибоку кризу віри, яка охопила сучасний світ. Свята, які раніше мали велике значення, зараз стали лише формальністю, позбавленою змісту. Для багатьох людей свята, такі як Пасха, перетворилися на ще один привід для споживання, не маючи нічого спільного з духовним піднесенням і відродженням, яке вони символізували у минулому. Середя навіть запропонував провести опитування й виявити, скільки людей зможуть згадати, хто така Пасха: *«Find out how many passersby know that their Easter festival takes its name from Eostre of the Dawn? Let's see – I have it»* (Gaiman, 2001: 260–261) / «Давайте опитаємо перехожих, хто з них знає, що миле слово Пасха походить від Остари Вранішньої? Я впевнений, що переможу». Ця пропозиція є своєрідною іронією, що підкреслює, наскільки далекі сучасні люди від розуміння і шанування своїх власних традицій і культурних коренів. Водночас вона є викликом не лише для Остари, але й для всіх «старих богів», які борються за місце в світі, де їх забули.

У романі «Американські боги» Н. Гейман майстерно розширює межі текстової інтерпретації,

залучаючи фольклорні та онірично-міфологічні елементи, що надає твору особливої глибини й багатозначності. Фольклор, особливо африканський, відіграє ключову роль у формуванні художнього простору роману, привносячи в нього архетипічні образи та символи, які відкривають перед читачем нові горизонти розуміння. Один із таких образів – пан Нансі, або Анансі (Mr. Nancy), персонаж, втілений у брехливій людині-павуку, що часто насміхається над людською дурістю та її безглуздою поведінкою. Анансі – це бог-трикстер, архаїчний міфологічний персонаж, здатний порушувати усталені норми моральної поведінки, однак, водночас він має здатність відновлювати порядок і створювати нові, інноваційні правила співіснування. Трикстер Анансі символізує не тільки хаос і обман, але й силу креативного мислення, яке дозволяє йому виплутуватися з найскладніших ситуацій і навіть допомагати іншим у цьому. Н. Гейман зумисне застосовує в художньому творі архаїчний підтекст, змальовуючи окремі явища й події з легким відтінком минувшини, але водночас акцентує увагу читача на готовності персонажів приймати нові «правила гри». Образ Анансі в романі наділений своєрідною колоритністю, яка проявляється як у його мовленні, так і в насиченій кольоровій гамі вбрання. Він постає втіленням життєвої енергії, творчості та вміння адаптуватися до будь-яких умов. Анансі, власне, сам доброзичливо відгукується про себе, підкреслюючи свою багатогранність і майстерність: «*I can dance like an angel, fight like a cornered bear, plan better than a fox, sing like a nightingale ...*» (Gaiman, 2001: 354) / «Я танцюю, немов ангел, борюся, наче загнаний у глухий кут ведмідь, планую краще за лиса, співаю, ніби соловейко...». Анансі стає своєрідним провідником, який вказує на необхідність зміни підходів і мислення, щоб вижити та процвітати в умовах постійних змін.

Сюжетна лінія фентезійного роману «Американські боги» Н. Геймана вирізняється складною багатогранністю умовиводів, що виступають як особлива мисленнева форма, за допомогою якої формуються нові судження. Ці судження розглядаються крізь призму свідомості різних персонажів, кожен з яких уособлює певну міфологічну або архетипічну сутність. Н. Гейман майстерно поєднує глибоку філософську рефлексію з динамічним розвитком сюжету, що дозволяє не тільки зануритися в світ фантазії, але й задуматися над фундаментальними питаннями буття. Дискусії між персонажами, зокрема Анансі, Чорнобогом і Тінню, є центральним елементом розкриття теми нейтральності та центральності в контексті

моральних і фізичних просторів. Сцена, де вони обговорюють нейтральну територію для передачі тіла Середи, несе в собі глибокий символізм, підкреслюючи ідею того, що нейтральність може бути лише умовною, а істинний центр завжди залишається невловимим. Чорнобог, згадуючи «добрі старі часи», коли він діяв брудними методами, відсилає читача до часів, коли моральні межі були ще більш розмитими, і жорстокість була невід'ємною частиною боротьби за виживання: «*Come to a neutral place, I would say, and then in the night we would rise up and kill them all. Those were the good days*» (Gaiman, 2001: 353) / «Ходіть на нейтральну територію, я б сказав, а потім надходила ніч і ми воскрешали їх і вбивали знов. То були хороші дні».

Містер Нансі, навпаки, ставить під сумнів існування будь-якої справжньої нейтральної території, вказуючи на те, що завжди існує певний центр, навіть якщо він здається недосяжним або абстрактним. Цей центр можна трактувати як концептуальний, емоційний або фізичний центр, що постійно перебуває в русі і змінюється в залежності від обставин. У цьому контексті, питання про те, що є центром людини або сну, стає не просто риторичним, але і метафізичним. Н. Гейман піднімає вічні питання, які стосуються визначення центру не лише як географічного поняття, але і як символічного, екзистенційного центру, що визначає сутність людини, суспільства, і навіть світу. Чи існує справжній центр у житті, чи це лише ілюзія, створена для того, щоб дати людині відчуття стабільності в хаотичному світі? І чи можна взагалі знайти цей центр, коли світ постійно змінюється? У такий спосіб Н. Гейман запрошує реципієнта до роздумів про місце людини в світі, про її зв'язок з оточенням і про те, як ми можемо знайти свій власний «центр» у житті, не зважаючи на всі труднощі та невизначеності. Роман спонукає до глибшого осмислення нашого існування, задаючи питання, на які немає простих відповідей, але які важливо ставити знову і знову.

Переплетення різних вірувань і культурних традицій, що формує американський фольклор, знайшло яскраве відображення в образі Джона Чепмана (John Charman), відомого як Джонні-яблучне сім'ячко (Johnny Appleseed). Н. Гейман змальовує його як фігуру, яка є не просто міфом, але й уособленням своєрідного американського духу – новатора, першопрохідця і християнського провідника, який прокладає нові шляхи як у буквальному, так і в духовному сенсі. Чепман – це не лише символ американської ініціативності, але й приклад морального і релігійного авторитету, який

формувався на тлі зростаючої ідентичності нації. Цей образ, як «сільськогосподарський ентузіаст», першим зініціював закладку яблучних садів на Середньому Заході Америки, що стало однією з причин його популярності та обожнювання. Яблуко, що стало символом Чепмана, у фольклорі часто асоціюється з ідеями знання, спокуси та відродження. Таким чином, через його фігуру Н. Гейман підкреслює, як нові міфи можуть вирости на підґрунті давніх символів, адаптуючи їх до нових культурних контекстів. Чепман постає як унікальний персонаж, що втілює ідеали миру, злагоди та духовного пробудження. Його місіонерська діяльність, заснована на християнських засадах, супроводжується особливим підходом до поширення віри. Автор майстерно відображає боротьбу Чепмана з алкоголізмом як частину його місіонерської діяльності, пропонуючи альтернативу у вигляді безалкогольного яблучного сидру (Gaiman, 2001: 293). Це свідчить не лише про турботу Чепмана про фізичне здоров'я людей, але й про його прагнення виховувати їх морально, показуючи, що духовність і культура мають важливе значення в побудові суспільства. Чепман зображений також непримиримим ворогом війни та поборником миру. Його обурення щодо можливих військових дій, висловлене у розмові з Віскі Джеком, підкреслює його відданість принципам ненасильства та проповіді добра: «*Dame Rumor says that you've been out talking to all manner of folk, offering them all manner of things. Says you're takin' the old folks on the warpath...*» (Gaiman, 2001: 293) / «Пані Чутка шепнула нам, що ти тут ходиш, зі всіма розмовляєш, різного наобіцяв. Наче закликаєш стариганів на стежку війни...». Ця характеристика Чепмана відображає ідею, що справжня сила полягає не в фізичній домінації, а в здатності об'єднувати людей на основі спільних моральних цінностей. Нарешті, Н. Гейман через образ Джона Чепмана розкриває ідею інклюзивності християнського вірування, яке Чепман прагнув донести до американських мешканців – як переселенців, так і корінних народів. Чепман стає мостом між різними культурами та народами, використовуючи релігійні істини для зміцнення соціальних зв'язків. Його місія показує, як віра може об'єднувати людей, створюючи нові міфи, що сприяють єдності й гармонії в суспільстві.

Важливим аспектом роману є те, що смерть Свіні не є кінцем його існування. Н. Гейман майстерно показує релятивність фізичної смерті у безмежному сакральному просторі, натякаючи на те, що смерть – це лише умовний перехід в інобуття. Це підтверджується сценою, коли Свіні

невидимо присутній на власних поминках, які організовують Тінь, Ібіс і Шакал – єгипетські боги смерті, адаптовані до американської реальності. Навіть після смерті Свіні не втрачає своєї особистості, залишаючись активним учасником подій, які відбуваються навколо нього. Це вказує на складну і багатовимірну природу персонажів Н. Геймана, які продовжують впливати на сюжет навіть після свого фізичного кінця. Пан Ібіс, який добре знає життєвий шлях Свіні, розповідає на поминальному бенкеті про його пригоди, захищеність ірландської священної скелі, любовні історії та божевілья, що надавало йому особливої енергії. Розповідь Ібіса відображає не лише історію конкретного персонажа, але й ширшу картину культурної ідентичності ірландців, які зберігали свої вірування та традиції, передаючи їх з покоління в покоління. Таким чином, Н. Гейман підкреслює, як міфи можуть еволюціонувати, адаптуватися і знаходити нове життя в нових культурах і контекстах. Описування сакральної гармонії й вірувань ірландців, що накопичувалися тисячоліттями, вказує на те, як важливо зберігати духовні й культурні цінності навіть у нових умовах. Однак, Н. Гейман також показує, як ці цінності можуть поступово втрачати свою силу, трансформуючись із предмета священного шанування у щось, що викликає лише захоплення або навіть насмішку. Це свідчить про процес деконструкції міфів у сучасному світі, де старі вірування поступово втрачають свою значимість, але водночас можуть отримати новий сенс у контексті сучасності.

Містичний підтекст сцени поминок Свіні не обмежується лише його незримою присутністю. Н. Гейман вводить у текст елементи, що підкреслюють складність взаємодії між світом живих і мертвих, а також можливість впливу мертвих на власний життєпис навіть після смерті. Коли Свіні починає втручатися в розповідь пана Ібіса, додаючи деталі та виправляючи неточності, автор натякає на те, що історія кожного персонажа – це динамічний процес, який триває і після завершення земного життя. Н. Гейман звертає особливу увагу на те, що такі постаті, як Свіні, стають жертвами людської байдужості. Смерть Свіні, викликана не лише фізичними умовами, але й забуттям, стає символом того, як суспільство може відштовхувати тих, хто більше не відповідає його потребам: «*Mad Sweeney showed you, dead of exposure and the cold and of being forgotten and surplus to requirements, ...*» (Gaiman, 2001: 216) / «Божевільний Свіні, який помер занедбаний від холоду, і від того, що про нього зовсім усі забули, і тому, що він виявився непотрібним».

Через розмірковування Свіні Н. Гейман вказує на стереотипність мислення, що панує серед людей. Тінь, як представник сучасної культури, спочатку впевнений, що Свіні, як ірландець, повинен пити «Гіннесс»: *«Stereotypes. You have to learn to think outside the box,» said the bearded man. «There's a lot more to Ireland than Guinness»* (Gaiman, 2001: 35) / «Стереотипи. Вчися думати сам, а не за схемою. В Ірландії набагато більше всього, ніж той «Гіннесс». Однак, автор використовує цей момент, щоб показати необхідність відмови від шаблонного мислення. Свіні, у своїх словах, звертає увагу на те, що Ірландія, як і будь-яка інша культура, є значно глибшою та складнішою, ніж поверхневі стереотипи, які її оточують. Це підкреслює головну ідею автора про те, що стереотипи обмежують сприйняття реальності, і тільки подолання цих шаблонів дозволяє побачити справжню багатогранність світу.

Образ Хінцельмана-Кобольда – переконлива ілюстрація того, як автор майстерно поєднує елементи міфології з реальністю, створюючи багатовимірний світ, у якому добро і зло існують у нерозривному зв'язку. Хінцельман постає перед читачем як двоїста істота, що втілює одночасно захисника та руйнівника. Це уособлення архетипу міфологічного героя, який жертвує невинними заради збереження миру та добробуту своєї громади, показуючи, як часто добро і зло переплітаються в людській історії. Жителі містечка Приозерне, свідомо чи ні, укладають цей фаустівський договір, погоджуючись на жахливу ціну за своє благополуччя – приносити в жертву дитину в обмін на його послугу оберігати місто. Ця угода є метафорою тих компромісів, на які люди часто йдуть у реальному житті, жертвуючи етичними принципами заради матеріальних благ або безпеки. Порівняння країни переселенців із пеклом несе в собі глибоку символіку: *«I made the lake. ...I figured that this country is hell on my kind of folk. It eats us. I didn't want to be eaten. So I made a deal. I gave them a lake, and I gave them prosperity ... And all it cost them was one child every winter»* (Gaiman, 2001: 467–468) / «Я викопав озеро... Я зрозумів, що ця країна – пекло. Вона поїдає нас. Я не хочу, щоб мене з'їли, тому я уклав угоду... Я дав їм озеро, і дав їм достаток... І це коштувало їм по дитині кожної зими». Цей образ розкриває темну сторону американської мрії, де бажання досягти успіху і добробуту іноді вимагає страшних жертв. Н. Гейман ставить під сумнів етику такої «угоди», підкреслюючи, що матеріальні здобутки часто купуються ціною втрати людяності. Хоча автор залишає надію для Хінцельмана на можливість

виходу із забуття, він робить це вкрай неоднозначно, увиразнюючи: відродження можливе лише через осмислення минулого й трансформацію свідомості. Це проявляється в дивовидді, яке є тим образом, що відтворюється у свідомості й уяві людини. Воно трансформується в оніричних візіях, вплітається в мереживо уявних картин і відтворюється в процесі змінності поколінь. Хінцельман, як символ колективної пам'яті, що живе в уяві наступних поколінь, нагадує про важливість збереження історичної правди і недопущення повторення тих самих помилок.

Процес міфологізації в романі «Американські боги» Н. Геймана досягає свого апогею в образі Віскі Джека (Вісаджек, Jack Daniel's), трикстера з індіанської міфології. Цей персонаж уособлює архетипного шахрая, який має свої корені в різних культурах і епохах, відображаючи універсальність трикстерських образів у світовій міфології. Н. Гейман майстерно поєднує цей міфічний мотив із сучасною культурою, перетворюючи Віскі Джека на символ культурного синтезу, де стародавні легенди переплітаються з новітніми реаліями (Radin, 1987). Образ Віскі Джека можна розглядати як позачасовий і позапросторовий, він втілює брехуна і шахрая, який знаходить свій шлях у будь-якій культурі і суспільстві. Найменування Інктомі – ще один важливий елемент у творі, який демонструє багатогранність трикстерського образу Віскі. Це ім'я, як і всі інші варіанти, підкреслює глобальний характер цього персонажа, його здатність пристосовуватися до різних культурних контекстів, залишаючись при цьому вірним своїй суті. Момент, коли автомобілістка згадує про діда, який розповідав «брудні і перчені» історії про Інктомі, підкреслює тісний зв'язок міфу з народною творчістю й усною традицією: *«Ah, she said. We call him Inktomi here. I think it's the same guy. My grandfather used to tell some pretty good stories about him. Of course, all the best of them were kind of dirty»* (Gaiman, 2001: 297) / «О», – вигукнула вона. «Ми тут називаємо його Інктомі. Я думаю – це той самий тип. Мій дідусь розповідав усіляке про нього. Звісно, все найкраще про нього було брудним і перченим». Таким чином, Віскі Джек втілює не лише міфологічну спадщину, але й культуру, яка формується з цієї спадщини. Н. Гейман виступає як творець нової міфології, де стародавні боги і духи живуть поруч із сучасними ідолами, такими як алкогольні бренди і поп-культура. Віскі Джек стає своєрідним мостом між минулим і сьогоденням, між міфом і реальністю, вказуючи на те, як традиції переосмислюються і набувають нового значення у сучасному світі.

Через метафорично-оніричний підтекст Н. Гейман розкриває глибокі психологічні й філософські аспекти бажання головного героя оживити свою дружину Лору. Це бажання, яке постійно переслідує Тінь, проявляється в його снах і фантазіях, що створюють атмосферу тривоги і таємничості. Н. Гейман майстерно використовує сни як засіб для розкриття внутрішнього світу героя, демонструючи, що підсвідомість може бути джерелом як надії, так і страху. Так, коли Віскі Джек цікавиться сновидіннями Тіні, де герой бачить себе на вежі з черепів, що символізує загибель і безсмертя, він підсвідомо розуміє важливість цих видінь: *«I was climbing a tower of skulls. There were huge birds flying around it. They had lightning in their wings. They were attacking me. The tower fell»* (Gaiman, 2001: 295) / «Я видивався на вежу з черепів. Навколо літали велетенські птахи. В їхніх крилах причаїлися блискавки. Птахи напали на мене. І вежа впала».

Вежа з черепів у сні Тіні символізує баланс між життям і смертю, де кожен череп уособлює душу, яка вже пройшла через земне існування. Велетенські птахи, що нападають на Тінь, є уособленням тих сил, що намагаються зупинити його у прагненні повернути Лору до життя. Як зауважує Віскі Джек, всім людям сняться сни, проте не кожному сняться сни про Вакін'ян, птиць-громовиць. У кельтській міфології черепи часто символізують безсмертя душі, і тому їхнє зображення в романі підкреслює прагнення Тіні подолати межу між світами живих і мертвих. Втім, вердикт Віскі Джека є незаперечним: *«It's true. If you hunt the thunderbird you could bring your woman back. But she belongs to the wolf, in the dead places, not walking the land»* (Gaiman, 2001: 295) / «Це правда. Якщо вполюєш птицю-громовицю, то ти зможеш оживити свою дружину. Але вона належить вовкові, вона в темних місцях, вона не має ходити по землі». Слова Віскі Джека, що тільки вполювавши птицю-громовицю, можна оживити Лору, створюють враження, що ця задача є одночасно і можливою, і неможливою. Н. Гейман грає на контрастах, показуючи, що навіть якщо герой досягне мети, результат може виявитися трагічним. Тінь стикається з усвідомленням, що, хоча він і може спробувати оживити Лору, її місце вже в царстві мертвих, у «темних місцях» під владою вовка. Це важливий момент для розуміння етичної та екзистенційної дилеми: чи варто втручатися в природний порядок речей, навіть якщо це можливе? З іншого боку, мотив віри і надії, який пронизує роман, знаходить своє відображення в символі землі – бізонолюдині, яка неодноразово

з'являється у сновидіннях і в уяві Тіні: *«What did the buffalo tell you? To believe. Good advice. Are you going to follow it?»* (Gaiman, 2001: 295) / «Що тобі сказав бізон? Повірити. Хороша порада. Прислухаєшся?». Бізонолюдина втілює зв'язок із природою і традиціями, нагадуючи Тіні про важливість віри в краще, навіть у найтемніші часи. Вона стає своєрідним наставником, що направляє героя, підказуючи йому, що потрібно вірити, незважаючи на всі труднощі і невизначеності. Це підкреслює одну з ключових ідей Н. Геймана: віра і надія є важливими складовими людського існування, які допомагають долати життєві перешкоди.

Тінь опиняється перед вибором: намагатися змінити природний хід речей, ризикуючи порушити баланс між життям і смертю, або прийняти те, що не все в житті піддається контролю. Цей вибір підкреслює головний меседж роману: кожен повинен знайти свою віру і своє місце в світі, а також усвідомити, що смерть і втрата – невід'ємні частини людського досвіду. Образ людини-бізона відіграє важливу роль, виступаючи провідником змін і символом зв'язку між минулим та майбутнім. Цей персонаж, що постає у снах Тіні, не лише повідомляє про наближення великих подій, але й втілює ідею тісного зв'язку людини з природою та з землею, яка накопичує мудрість протягом тисячоліть. Повторювані появи людини-бізона в сновидіннях Тіні підкреслюють її важливість як духовного наставника і провідника у світі, де межі між реальністю і міфом розмиті. Особливо символічним є епізод, коли Тінь бачить цю істоту біля вогнища в підземній печері. Вогонь тут символізує життя, знання і просвітлення, а підземна печера – підсвідомість, де приховані істини стають явними. Людина-бізон, сидячи біля вогню, ніби пропонує Тіні відповіді на його найглибші питання, підготвулюючи його до майбутніх випробувань. Від неї протагоніст довідується про наближення бурі й про битву, яка незабаром відбудеться. Читач розуміє, що йдеться про битву між богами – старими й новими. Кульмінаційним моментом є остання поява людини-бізона, коли вона хвалить Тінь за внесок у встановлення миру. Це символічне визнання показує, що Тінь пройшов шлях від простого виконавця волі інших до активного учасника великої гри між богами. Його здатність забезпечити мир між старими і новими богами є ознакою його внутрішньої трансформації та здобуття глибшого розуміння світу. На запитання Тіні, чи є людина-бізон богом, той відповідає, що він – земля. Це твердження підкреслює зв'язок між людиною та природою, де земля виступає не лише як фізичний простір, а й як символ багатовікової мудрості

і життєвого досвіду. Н. Гейман наголошує на тому, що справжня сила полягає у знанні своїх коренів і в розумінні свого місця в історії, а також у здатності сприймати зміни і адаптуватися до них.

Висновки. Авторський онірично-міфологічний сюжет культового роману «Американські боги» Н. Геймана занурює читача у світ містифікації та символізму. Використовуючи стародавні сказання та перекази, автор майстерно описує психоемоційний стан своїх героїв, розкриваючи їхні приховані бажання та внутрішні конфлікти через сновидіння і видіння. Ці сни, як дзеркала підсвідомості, дозволяють героям заглянути в глибини власної душі, виявляючи те, що часто залишається невидимим у реальному світі.

Сукупність взаємопов'язаних міфів різних релігійних вірувань формує багатшаровий і складний наратив, що доповнює та поглиблює сюжетну лінію твору. Н. Гейман створює своєрідну мозаїку з міфологічних образів і символів, яка відображає багатоманітність культурного спадку людства. Ця

мозаїка не лише об'єднує різні елементи сюжету, але й надає йому особливої глибини і резонансу. Сон та сновидіння у романі виступають не лише як інструмент розкриття внутрішнього світу персонажів, але й як спосіб дослідження глибинних аспектів людської природи. Н. Гейман використовує їх для того, щоб показати, як міфи, які передаються з покоління в покоління, впливають на наше сприйняття світу і самих себе. Ця взаємодія між свідомістю і міфом створює унікальну атмосферу роману, де кожен персонаж – це не просто учасник подій, а носій певного архетипу, що втілює універсальні людські переживання та прагнення.

У романі «Американські боги» Н. Гейман майстерно поєднує елементи реального й фантастичного, створюючи текст, який можна читати на багатьох рівнях – як пригодницький роман, як міфологічне дослідження, як глибоке філософське есе. Кожен з цих рівнів збагачує інші, утворюючи гармонійне й глибоке полотно, яке відкриває нові аспекти при кожному перечитуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шутяк Л. Боги, яких ми не хотіли: феномен Ніла Геймана. *Шпальта*. 2021. URL: <https://shpalta.media/2021/11/19/bogi-yakix-mi-ne-xotili-fenomen-nila-gejmana/>
2. Bolonik K. Books In Brief: Fiction & Poetry. *The New York Times*. 29.07.2001. URL: <https://www.nytimes.com/2001/07/29/books/books-in-brief-fiction-poetry-319619.html>
3. Gaiman N. American Gods. New York: HarperCollins e-books, 2001. 537 p. URL: <https://www.harpercollins.com/products/american-gods-the-tenth-anniversary-edition-enhanced-edition-neil-gaiman?variant=39428455235618>
4. Radin P. The Trickster. A study in American Indian Mythology. With commentaries by Karl Kerényi and C.G. Jung; Introductory essay by Stanley Diamond. New York: Schocken books, 1987. 214 p. URL: <https://www.amazon.com/Trickster-Study-American-Indian-Mythology/dp/0805203516?asin=0805203516&revisionId=&format=4&depth=1166>
5. Stuever H. Starz's stylish 'American Gods' is long on concept, but short on momentum. *Washington Post*. 27.04.2017. URL: https://www.washingtonpost.com/entertainment/tv/starzs-stylish-american-gods-is-long-on-concept-but-short-on-momentum/2017/04/27/71afdf4-2ab5-11e7-b605-33413c691853_story.html

REFERENCES

1. Shutyak L. (2021) Bohy, yakykh my ne khotily: fenomen Nila Geymana. *Shpal'ta* [The Gods We Didn't Want: The Neil Gaiman Phenomenon. Column]. *Shpalta*. URL: <https://shpalta.media/2021/11/19/bogi-yakix-mi-ne-xotili-fenomen-nila-gejmana/> [in Ukrainian].
2. Bolonik K. (2001) Books In Brief: Fiction & Poetry. *The New York Times*. 29.07.2001. URL: <https://www.nytimes.com/2001/07/29/books/books-in-brief-fiction-poetry-319619.html>
3. Gaiman N. (2001) American Gods. New York: HarperCollins e-books. 537 p. URL: <https://www.harpercollins.com/products/american-gods-the-tenth-anniversary-edition-enhanced-edition-neil-gaiman?variant=39428455235618>
4. Radin P. (1987) The Trickster. A study in American Indian Mythology. With commentaries by Karl Kerényi and C.G. Jung; Introductory essay by Stanley Diamond. New York: Schocken books. 214 p. URL: <https://www.amazon.com/Trickster-Study-American-Indian-Mythology/dp/0805203516?asin=0805203516&revisionId=&format=4&depth=1166>
5. Stuever H. (2017) Starz's stylish 'American Gods' is long on concept, but short on momentum. *Washington Post*. 27.04.2017. URL: https://www.washingtonpost.com/entertainment/tv/starzs-stylish-american-gods-is-long-on-concept-but-short-on-momentum/2017/04/27/71afdf4-2ab5-11e7-b605-33413c691853_story.html